

Годишњи извештај 2020. година

Поглавље 27

6.27. Поглавље 27: Животна средина и климатске промене

ЕУ подржава снажно деловање у области борбе против климатских промена, одрживог развоја и заштите животне средине. Право ЕУ садржи одредбе које се односе на климатске промене, квалитет воде и ваздуха, управљање отпадом, заштиту природе, индустријско загађење, хемикалије, буку и цивилну заштиту.

Србија је на извесном нивоу припремљености у области заштите животне средине и климатских промена. Генерално посматрано, током претходне године остварен је ограничен напредак и то углавном у области стратешког планирања.

Остају препоруке из 2019. године. Србија би нарочито требало да значајно повећа амбиције у области постизања зелене транзиције, те да настави да се концентрише на:

→ повећавање административних и финансијских капацитета републичких и локалних институција и органа, нарочито Агенције за заштиту животне средине и инспекције за заштиту животне средине, вршење расподеле и коришћење средстава приходованих од накнада за заштиту и унапређење животне средине у сврхе заштите животне средине, изградњу делотворног институционалног оквира управљања инвестицијама у области заштите животне средине и веће унапређење међуинституционалне координације, нарочито међу институцијама на републичком и локалном нивоу;

→ појачавање рада на спровођењу и извршавању, где, између осталог, спада затварање неусловних депонија које нису у складу са правним прописима, инвестирање у мере за смањење количине отпада, разврставање и рециклажа отпада, побољшање праћења (мониторинга) квалитета ваздуха, побољшање управљања речним сливовима и припрема активности везаних за мрежу Натура 2000;

→ спровођење Споразума о клими из Париза, између осталог, усвајањем свеобухватне стратегије климатских промена која би била усклађена са оквиром ЕУ за климатску и енергетску политику за период до 2030. године и ваљано интегрисана у све релевантне секторе, те израдом Националног енергетског и климатског плана у складу са обавезама које прописује Енергетска заједница.

Животна средина

Након дуготрајног и исцрпног припремног рада, Србија је предала Савету своју преговарачку позицију за поглавље 27 у јануару 2020. године. Зелени фонд Републике Србије, готово 4 године након оснивања, још увек није у потпуности оперативан. Средства планирана за 2019. годину нису у потпуности искоришћена. Буџет Зеленог фонда за 2020. годину смањен је за 25% како би се тим средствима финансирале новонастале потребе изазване избијањем пандемије COVID-19. Приход остварен од накнада за заштиту и унапређење животне средине није планиран и расподељен у сврху финансирања заштите

животне средине. Ово доводи до преусмеравања средстава у друге сврхе. Србији је потребан делотворан институционални оквир за управљање инвестицијама у животну средину које треба да се повећају много брже у односу на протекли период. Инвестициони план се мора превести у инвестициони програм, те је потребно да се посебно концентрише на пројекте који имају најзначајнији утицај на животну средину. Одлуке о улагању морају се заснивати на студијама изводљивости и техничким пројектима у складу са најбољом праксом Европске Уније и транспарентним конкурентним поступцима набавки, чиме се добија добар квалитет по прихватљивој цени.

У области хоризонталног законодавства, Србија је постигла висок ниво усклађености са правним тековинама ЕУ. Србија би требало да ојача и повећа административне капацитете на републичком и локалном нивоу, између осталог и капацитете релевантних инспекцијских служби, како би могла да побољша израду закона, омогући довољно времена за консултације у процесу израде прописа и закона и обезбеди спровођење и квалитет јавних расправа, нарочито на локалном нивоу. Законе у области процене утицаја на животну средину треба додатно ускладити и побољшати њихово спровођење. Хитно се мора решити проблем неусклађености прописа и закона који се односе на процену утицаја на животну средину (EIA) са другим законима, посебно са Законом о планирању и изградњи који прописује да се процена утицаја врши након издавања грађевинске дозволе. Стратешке процене утицаја на животну средину требало би да се израђују за све релевантне планове и програме из свих релевантних области, а не само из области животне средине. Постигнут је изванредан напредак у спровођењу INSPIRE директиве. Јачање капацитета правосудних органа и инспекције за заштиту животне средине, као и праћење спровођења Директиве о еколошком криминалу и даље су приоритети. Јачање капацитета правосуђа и инспекције за заштиту животне средине и успостављање евиденције о примени Директиве о кривичним делима против животне средине и даље су приоритети. Србија треба да побољша спровођење принципа загађивач плаћа, на пример јачањем капацитета на локалном нивоу за прикупљање накнада за заштиту и унапређење животне средине.

У области квалитета ваздуха, Србија је постигла добар ниво усклађености са правним тековинама ЕУ. Ипак, Србија мора да убрза спровођење закона у овој области, као и израду и спровођење планова квалитета ваздуха. Чињенице су да је успостављена мрежа за праћење квалитета ваздуха, да се иста тренутно проширује, те да су доступни подаци у реалном времену, ипак, постоји потреба да се праћење квалитета ваздуха знатно побољша. У годишњем извештају о квалитету ваздуха у Републици Србији за 2018 годину наводи се да је у једанаест агломерација - Београд, Суботица, Панчево, Ужице, Смедерево, Косјерић, Ваљево, Краљево, Сремска Митровица, Крагујевац и Ниш премашена вредност толеранције. Од наведених градова, њих пет немају израђене планове управљања квалитетом ваздуха. Планови квалитета ваздуха за Смедерево и Нови Сад су усвојени 2018. године. Решавање проблема емитовања загађујућих материја у ваздух из термоелектране „Костолац Б“ мора бити приоритет. Потребно је наставити са усклађивањем националног законодавства у овој области са законима ЕУ о емисијама испарљивих органских једињења.

Што се тиче управљања отпадом, постигнут је добар ниво усклађености са правним тековинама ЕУ, међутим спровођење је и даље у раној фази. Србија је 2019. године усвојила значајан број прописа и правилника, на пример, о фармацеутском и медицинском отпаду.

Србија је такође развила националну стратегију управљања отпадом и националну стратегију управљања отпадним муљем, које су тренутно у процесу усвајања. Подзаконски акт о поступању са уређајима и отпадом који садржи полихлоровани бифенил (РСВ), који је тренутно у процедури усвајања, у потпуности преноси релевантну директиву ЕУ. Србија је наставила да трајно збрињава историјски опасан отпад. Потребно је изградити додатне економске инструменте за потребе посебних токова отпада. Удео рециклираног отпада у укупном систему управљања отпадом је и даље је мали, нпр. удео рециклираног отпада у комуналном отпаду је свега 3%. Србија мора да удвостручи напоре да се брже затворе депоније које нису у складу са правним прописима и у смислу улагања у разврставање и рециклажу отпада, као и смањења количине отпада. Очекује се да током 2020. године отпочне ремедијација депоније у Београду и изградња постројења за искоришћавање комуналног отпада у енергетске сврхе.

У области квалитета воде, постигнута је умерена усклађеност законских прописа. Није начињен напредак у раду на Акционом плану за спровођење Стратегије управљања водама. Непречишћене отпадне воде и даље су главни извор загађења. Неусклађеност стандарда који се примењују у Србији са правним тековинама ЕУ у смислу одређених области, као што је то нпр. арсен, представља велики проблем. Србија мора да уложи значајне напоре да још више усклади своје законодавство са правним тековинама ЕУ, да спроводи законе, те да ојача своје административне капацитете, а нарочито у погледу извршавања и међуинституционалне координације. Рад на Плану управљања речним сливовима Србије споро напредује. Локално управљање треба побољшати, а утврђивање јасних правила о дужностима у коришћењу и одржавању објеката за пречишћавање вода, као и прераду отпадних вода мора бити приоритет. Рад на адекватним накнадама и тарифама за коришћење воде је у раној фази. Мањак људских и финансијских ресурса и доступност података успоравају израду мапа опасности од поплава и ризика од поплава за сва релевантна подручја.

Ниво усклађености са правним тековинама ЕУ у области заштите природе, посебно са Директивом о стаништима и Директивом о птицама, и даље је умерен. Србија још увек није отклонила недостатке у смислу транспоновања прописа који се односе на лов на птице чији је лов забрањен, посебно када су у питању јастреб и грлица. Србија треба у потпуности да угради стандарде ЕУ по питању забрањених начина хватања и убијања дивљих животиња у целокупно законодавство, укључујући и законодавство о лову. Напредак у успостављању подручја Натура 2000 одвија се успорено. Институционални и кадровски капацитети на националном и локалном нивоу и даље су слаби, посебно у погледу спровођења закона и трговине дивљим животињама. Сваки даљи развој хидроенергије треба да буде усклађен са прописима ЕУ у области заштите животне средине који се односе на поступак процене утицаја на животну средину са одговарајућом јавном расправом, као и заштиту природе и управљање водама.

Што се тиче индустријског загађења и управљања ризиком, усклађивање са већином прописа ЕУ из ове области је у раној фази, укључујући и усклађивање са Директивом о индустријским емисијама. У јануару 2020. год. Србија је усвојила свој дуго очекивани национални план смањења емисија. Такође је успоставила базу података која побољшава

надзор над оператерима Севесо III постројења. Међутим, стална ограничења административних капацитета и даље коче напредак по питању примене прописа који се односе на индустријски сектор. Инспекцијски надзор и спровођење закона и даље су проблематична питања. Србија треба да увећа капацитете за управљање поступком издавања интегрисане дозволе.

Србија је постигла висок ниво усклађености са правним тековинама ЕУ у области хемикалија. Србија је 2019. године покренула електронску платформу за упис у регистар биоцидних производа. Током извештајног периода није било напретка по питању Уредбе о регистрацији, евалуацији, ауторизацији и ограничењима хемикалија (REACH), затим Уредбе о класификацији, обележавању и паковању хемикалија (CLP), као ни на усклађивању са правним тековинама ЕУ које се односе на експерименте над животињама, азбест или биоциде. Србија треба да ојача своје административне капацитете за спровођење прописа у овим областима и обезбеди одговарајуће праћење дуготрајних органских загађујућих материја.

Ниво усклађености Србије са прописима ЕУ у области буке је добар, али њихова примена је још увек у раној фази. Србија треба да изгради административне капацитете за израду стратешких мапа буке и акционих планова. Током извештајног периода израђена је мапа буке за град Ниш.

Србија је умерено припремљена у погледу цивилне заштите. Успостављен је стратешки оквир, који је усклађен са Оквиром за смањење ризика од катастрофа из Сендаија. Чине га Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама и Национални програм управљања ризиком од катастрофа са акционим планом за 2017-2020. Србија треба да припреми стратегију за смањење ризика од катастрофа. Србија је такође извршила националну процену ризика од катастрофа. Рад на локалној процени ризика и плановима заштите и спасавања је у току. Потребно је више пажње посветити проценама ризика од вишеструких опасности. Услед пандемије COVID-19 израженија је потреба за јачањем правног оквира и институционалних капацитета, људских и финансијских ресурса органа цивилне заштите, као и хитне здравствене заштите. Србија још увек треба да се повеже на Заједнички комуникациони и информациони систем за ванредне ситуације (CECIS) – главно средство комуникације у кризним ситуацијама за међу чланицама Механизма за цивилну заштиту Европске уније. Предуслов за приступ CECIS-у је успостављање релевантне конекције на мрежу „Безбедне трансевропске услуге телематики између управа (sTESTA) у земљи и одређивање одговорног министарства као улазне тачке. Србија треба да се постара да се улога Хуманитарног центра у Нишу не преклапа са улогом Координационог центра Европске комисије за реаговање у ванредним ситуацијама, као и да не делује у супротности са својим чланством у Механизму ЕУ за цивилну заштиту.

Климатске промене

Србија је постигла изванредан ниво припремљености у области климатских промена, али је спровођење тек у почетној фази. Дошло је до застоја у развоју догађаја током извештајног периода, што одражава недостатак политичког консензуса о хитности деловања. Србија још увек није усвојила Закон о климатским променама који је припремљен 2018. године. Усвајање и спровођење Стратегије борбе против климатских промена са Акционим планом, која је усклађена са оквиром ЕУ за климатску и енергетску политику за период до 2030. године и која се бави прилагођавањем на измењене услове, од кључне је важности за будућност Србије са ниским нивоом угљеника. Србија треба више да ради на томе да се активности у области борбе против климатских промена интегришу у друге секторе. Рад на унапређењу инвентара гасова са ефектом стаклене баште и ажурирању Национално утврђених доприноса према Споразуму из Париза напредује. Међутим, процес усклађивања прописа о праћењу, извештавању и верификацији емисија гасова са ефектом стаклене баште у складу са ЕУ системом трговине емисијама и Уредбом о заједничком напору на смањењу емисија је у застоју. Србија мора знатно да ојача своје административне и техничке капацитете за спровођење, праћење и извештавање о примени ЕУ прописа из области климатских промена. Потребно је појачати и активности на подизању свести. Србија мора да уложи много више напора у смислу преласка на зелену енергију и унапређење застареле инфраструктуре.